

Abordarea pe bază de risc, metodă de management al riscului operațional la nivelul unităților de informații financiare

Ionuț-Sorinel GABOR – JITARIU

Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor
gabor.sorin@onpcsb.ro

Abstract

The mission of the financial intelligence units (FIU) within the systems on prevention and combating money laundering and terrorism financing (AML/CTF) consist in ensuring the information component of law enforcement authorities in connection with money laundering/terrorism financing risks (ML/TF) identified based on available data and information at the level of financial and non-financial sector.

Comparing with intelligence structures from other area, the FIUs are facing different events at the level of operational risk components, generated by continuous flow of raw financial data and information. Therefore, the FIU has the main role of identification the information that indicates high risk of ML/TF.

Keywords: money laundering, terrorism financing, risk, financial, non-financial, data, intelligence, analysis

Introducere

Abordarea pe bază de risc în intelligence-ul¹ financiar reprezintă o metodă de management al riscurilor operaționale la nivelul activității de analiză a unei unități de informații financiare (FIU). Aceasta constă în alocarea resurselor de analiză (*informaționale, umane și tehnice*) în funcție de riscurile de spălare de bani/finanțarea terorismului (SB/FT), identificate pe baza informațiilor transmise de entitățile din sectorul financiar și non-financiar.

¹ În cadrul prezentului document termenul de intelligence va fi folosit în două accepțiuni ale sale, respectiv:

- Procesul de identificare și integrare a unor date și informații în scopul generării de informații noi, cu valoare operativă, tactică sau strategică și care nu erau cunoscute anterior.
- Produsul rezultat în urma acestui proces și care este destinat beneficiarului final.

1. Riscul operațional al unei unități de informații financiare

Standardele internaționale atribuie unităților de informații financiare rolul de coordonator al componentei de intelligence a sistemului de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului (SPCSBFT).

În termeni simpli, un FIU trebuie să se asigure că informații relevante privind SB/FT din sectorul financiar și non-financiar sunt „livrate” în timp util beneficiarilor cu competențe de aplicare a legii, pentru ca aceștia să poată adopta măsurile preventive/combatitive necesare.

Similar oricărui alt tip de structură organizațională, FIU-ul se confruntă în cadrul activității cu riscuri operaționale² care dacă nu sunt identificate și abordate corespunzător pot avea un impact negativ asupra misiunii sale³. Însă, spre deosebire de alte *structuri de informații*⁴, FIU se confruntă cu manifestări diferite la nivelul componentelor riscului operațional.

În concret, dacă pentru serviciile de informații o problemă majoră o reprezintă *capacitatea de acoperire informativă*⁵ a zonelor de risc în domeniul în care activează (*ex. pe siguranța națională - capacitatea de a obține informații cu privire la amenințările externe la adresa statului*), la nivelul FIU-ului există un flux continuu de date și informații financiare brute care alimentează unitatea, în baza standardelor privind prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului (CSB/CFT).

Menținerea acestui flux este esențială. Entitățile raportoare din sistemul financiar și non-financiar trebuie încurajate să raporteze orice suspiciune de SB/FT FIU-ului. Este rolul acestuia din urmă să se asigure că din fluxul constant de date și informații sunt selectate cele mai relevante astfel încât resursele limitate de analiză să fie alocate cu maximă eficiență, într-un raport cost-beneficiu cât mai avantajos, către prevenirea și/sau combaterea acestor fapte.

² Pentru scopul prezentului document a fost adoptată definiția pe care *Comitetul de la Basel pentru Supravegherea Bancară* o dă în cadrul *Basel II Framework (June 2004)* conceptului de risc operațional, respectiv „*riscul de pierderi generate de procese interne neadecvate sau necorespunzătoare, personal și sisteme, sau de evenimente externe*”.

³ O manifestare concretă a acestei categorii de risc o reprezintă situația în care o informație privind o operațiune de SB/FT există la nivelul FIU-ului, însă ea nu a fost identificată și diseminată, în timp util, autorităților de aplicare a legii.

⁴ Ex. care activează în domeniul siguranței naționale, domeniul prevenirii și combaterii criminalității, domeniul apărării naționale etc.

⁵ Prin *capacitatea de acoperire informativă* înțelegem capacitatea de a colecta informații dintr-un anumit domeniu/sector/problematică etc.

Deși pare un lucru simplu, selectarea din volumul masiv de date și informații financiare eterogene pe cele relevante, prin eliminarea zgomotului de fond, este o sarcină foarte complexă.

Mai mult, dacă nu este îndeplinită corect pot apărea situații cu implicații deosebite nu doar pentru FIU (*exemplul celui mai sumbru scenariu - situația în care un atac terorist ar fi putut fi dejucat pe baza unor informații privind finanțarea operațiunii, informații care existau la nivelul FIU-ului, dar care pe fondul unor procese necorespunzătoare nu au fost evaluate corect și diseminate autorităților competente pentru a acționa preventiv*).

Soluția constă în evaluarea din punct de vedere al riscului de SB/FT a tuturor informațiilor financiare cuprinse în rapoartele primite la nivelul FIU-ului, urmând ca resursele de analiză să fie alocate în funcție de rezultatul acestei evaluări.

2. Standarde internaționale în legătură cu abordarea pe bază de risc

• Grupul Egmont al unităților de informații financiare:

Grupul Egmont prevede în legătură cu subiectul evaluării riscului rapoartelor de tranzacții suspecte (RTS) și al prioritizării acestora că:

„prioritizarea RTS-urilor este importantă întrucât permite FIU-urilor să aloce și să-și direcționeze resursele în conformitate cu prioritățile stabilite și cu riscul identificat. Alocarea eficientă a resurselor este critică pentru asigurarea unei analize eficiente și o diseminare în timp util a intelligence-ului financiar către agențiile partenere. Pentru prioritizarea eficientă a rapoartelor este important să se determine nivelul de risc asociat activității, persoanei fizice sau juridice raportate. Nivelul de risc poate fi determinat prin efectuarea unei evaluări a riscului

.....”

RTS-urile cu prioritate scăzută pot fi puse la dispoziția autorităților investigative competente sau păstrate în evidență pentru analizele viitoare, iar cele cu prioritate ridicată ar trebui analizate și diseminate agențiilor de aplicare a legii sau altor agenții competente”⁶.

• Grupul de acțiune financiară internațională:

Textul Recomandării FATF 1 – *„Evaluarea riscului și aplicarea unei abordări pe bază de risc”* prevede o serie de principii de bază în ceea

⁶ Grupul Egmont, „Analiza tactică - Manual de participant”, Secțiunea 3 - Evaluarea riscului și definirea priorităților, 2008.

ce privește evaluarea riscului. În primul rând se solicită statelor să „identifice, evalueze și să înțeleagă” riscurile de SB/FT cu care se confruntă și totodată, statele trebuie să desemneze „o autoritate sau mecanism de coordonare a acțiunilor pentru evaluarea riscurilor”. Scopul standardului este de a asigura faptul că statele pot aborda în mod eficient propriile riscuri de SB/FT, iar evaluarea riscului este destinată a servi drept bază pentru aplicarea abordării pe bază de risc, respectiv „asigurarea faptului că măsurile adoptate sunt proporționale cu riscul identificat”. Textul Recomandării prevede în mod explicit că *abordarea pe bază de risc și, implicit, procesul de evaluare a riscului pe care se bazează*, trebuie să constituie o „bază esențială” pentru alocarea în mod eficient a resurselor de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului⁷.

Nota interpretativă la recomandarea 1 prevede în mod specific faptul că obiectivul abordării pe bază de risc constă în asigurarea faptului că măsurile de CSB/CFT sunt proporționale cu „riscul identificat”, precum și în susținerea adoptării unor decizii privind alocarea eficientă a resurselor. În acest scop, statele trebuie să adopte măsuri de identificare și evaluare „continuă” a riscurilor de SB/FT cu care se confruntă. Obiectivele procesului la nivel național sunt:

- asigurarea unei resurse pentru potențiale îmbunătățiri ce pot fi aduse regimului de CSB/CFT;
- sprijinirea prioritizării și alocării resurselor CSB/CFT de către autoritățile competente;
- sprijinirea procesului de evaluare a riscului de SB/FT la nivelul entităților raportoare.⁸

3. Abordarea pe bază de risc

Așa cum s-a menționat, abordarea pe bază de risc în intelligence-ul financiar reprezintă o metodă de management al riscurilor operaționale la nivelul activității de analiză a unui FIU și constă în alocarea resurselor analitice (*informaționale, umane și tehnice*) în funcție de riscurile de spălare de bani/finanțarea terorismului (SB/FT) identificate. Principiul pe care îl

⁷ FATF, „FATF Guidance – National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment”, Februarie 2013, disponibil la http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf, accesat la 30 octombrie 2013.

⁸ *Idem*.

deservește este acela că *resursele trebuie alocate în funcție de priorități astfel încât riscurile cele mai mari să beneficieze de cea mai mare atenție*⁹. O astfel de abordare permite alocarea în cel mai eficient mod posibil a unui volum limitat de resurse.

Deși nu există metodologii general acceptate care să prevadă natura și aria de acoperire a abordării pe bază de risc, la nivelul standardelor care impun o astfel de abordare există un consens general în legătură cu faptul că o abordare pe bază de risc implementată eficient presupune identificarea și categorisirea riscurilor de SB/FT și aplicarea unor măsuri rezonabile pe baza riscului identificat¹⁰.

Abordarea pe bază de risc prezintă următoarele beneficii și provocări:

3.1. Beneficii:

- un management mai eficient al riscurilor, într-un raport cost-beneficiu mai avantajos;
- flexibilitatea FIU-ului de a se adapta rapid la evoluțiile în timp ale riscurilor;
- axarea activității FIU-ului pe amenințări de SB/FT reale, identificate corespunzător;
- scăderea riscului de *perisabilitate* al intelligence-ului financiar produs de FIU;
- o diminuare a *amprentei* FIU-ului asupra entităților raportoare, tradusă în costuri mai scăzute cu conformitatea pentru sectorul financiar și non-financiar;
- scăderea riscului de deconspirare a analizelor efectuate la nivelul FIU-ului, către subiecții analizați;

3.2. Provocări:

- necesită determinare din partea managementului în adoptarea setului de măsuri care asigură implementarea eficientă a abordării pe bază de risc;
- presupune adoptarea de măsuri specifice pentru gestionarea situațiilor tranzitorii aferente trecerii la noua abordare;
- necesită informații corespunzătoare pentru efectuarea unei analize relevante a riscului;

⁹ FATF, „Guidance on the risk-based approach to combating money laundering and terrorist financing”, iunie 2007, disponibil la <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Procedures.pdf>, accesat la 30 octombrie 2013.

¹⁰ *Idem.*

- necesită o nevoie sporită de personal instruit în domeniul riscului care să aibă capacitatea de a lua decizii corecte pe baza de riscuri de SB/FT identificate.

Adoptarea unei abordări pe bază de risc presupune implementarea unui proces de management al riscului de SB/FT, cu următoarele etape:

- recunoașterea existenței riscului (riscurilor) de SB/FT;
- evaluarea riscului (riscurilor) de SB/FT;
- dezvoltarea unor strategii de management a riscurilor identificate¹¹.

4. Recunoașterea existenței riscurilor de SB/FT

Riscul de SB/FT nu este identic pentru fiecare tranzacție suspectă raportată FIU-ului.

Un raport de tranzacții suspecte (RTS) reprezintă o formă de „*human intelligence (HUMINT)*” fiind similar rapoartelor *colectate* de alte structuri de informații de la sursele umane. În concret, RTS-ul reprezintă o interpretare subiectivă pe care angajatul unei entități raportoare o dă unei situații de fapt identificate în cursul activității sale specifice. Această interpretare este influențată de două elemente:

- pe de o parte viziunea relativ îngustă a entității raportoare asupra respectivei situații, generate de faptul că informațiile pe care le are la dispoziție sunt limitate (*ex. o instituție financiară „vede” doar ceea ce este în sistemul său fără a cunoaște câte conturi a tranzitat o sumă de bani până să ajungă la un client al său*), iar

- pe de altă parte, subiectivismul persoanei responsabile cu întocmirea raportului de tranzacții suspecte care apreciază caracterul suspect al situației de fapt incluse în raport, prin raportarea la propriile cunoștințe și experiență.

În această logică, standardele internaționale prevăd obligația de a transmite FIU-ului *rapoarte* și nu sesizări cu privire la tranzacții suspecte, de unde și conceptul de *entități raportoare*. *Rapoartele* sunt simple informări cu privire la elemente de fapt pe care entitățile le consideră suspecte, ele fiind exonerate de orice fel de răspundere în cazul în care suspiciunile sunt nefondate și au fost *raportate* cu bună credință.

În acest context, poziționarea FIU-ului la convergența sectorului financiar și non-financiar, cu autoritățile de aplicare a legii, autoritățile de reglementare și supraveghere și FIU-uri din alte jurisdicții, oferă acestuia o viziune globală care-i permite o evaluare mult mai realistă a riscului de SB/FT al unei tranzacții cuprinse într-un *raport* decât o poate face entitatea raportoare.

¹¹ FATF, *loc. cit.*

FIU-ul beneficiază de un volum superior de informații punctuale și/sau agregate la nivel de sistem¹² și, totodată, deține personal specializat în identificarea și evaluarea riscurilor de SB/FT.

În același timp însă, indiferent de tăria și eficiența controalelor de CSB/CFT implementate de instituțiile financiare, infractorii vor continua să încerce să mute fonduri ilicite prin intermediul sectorului financiar fără a fi detectați și, din când în când, vor și reuși¹³. Este rolul FIU-ului ca prin propria evaluare a riscului de SB/FT al tranzacțiilor suspecte să identifice aceste cazuri și să ia măsurile necesare pentru abordarea lor corespunzătoare.

5. Evaluarea riscului de SB/FT al unei operațiuni financiare cuprinse într-un raport de tranzacții suspecte

Evaluarea riscului este un proces folosit în multe domenii. Spre exemplu, teoria economică reține două mari contexte în care sunt adoptate deciziile: *riscul* și *incertitudinea*.

Primul este caracterizat de situația în care probabilitatea de materializare a unui eveniment cu efecte adverse poate fi definită pe baza unor niveluri de frecvență relativă. În acest scop, sunt folosite informații despre evenimente similare din trecut (obținute fie din experiență, fie din studiul sistematic al unor astfel de evenimente).

În mod contrar, cea de-a doua abordare e caracterizată de imposibilitatea determinării probabilității unui eveniment viitor. Nici experiența și nici datele istorice nu permit o predicție a probabilității¹⁴.

În ceea ce privește operațiunile de spălare de bani, contextul este unul de risc, fapt ce permite folosirea experienței altor FIU-uri, entități raportoare, organe judiciare și experiența internațională pentru dezvoltarea unor instrumente de evaluare a riscului.

În funcție de circumstanțe, evaluarea riscului poate fi retrospectivă¹⁵ sau prospectivă¹⁶, cantitativă sau calitativă sau o combinație a acestora. În general însă, o evaluare cantitativă, folosind date validate, poate fi mai

¹² Mai multe informații înseamnă mai multe șanse de identificare a unei operațiuni de SB/FT.

¹³ FATF, *loc. cit.*

¹⁴ Unidad de Informacion Financiera, „Handbook for designing money laundering and terrorist financing risk matrices. A proposal based upon Argentina's experience”, disponibil la <http://www.uif.gov.ar:8080/eng/informes/A9s.pdf>, accesat la 30 octombrie 2013.

¹⁵ Evaluarea retrospectivă a riscului folosește date disponibile în legătura cu evenimente din trecut pentru a anticipa probleme viitoare. Deși trecutul nu este întotdeauna un indicator concludent al viitorului, pot fi identificate pattern-uri relevante din datele istorice, datele privind infracționalitatea nefăcând excepție.

¹⁶ Evaluarea prospectivă a riscului încearcă să anticipeze viitorul fără a beneficia de date istorice. Această abordare se bazează în principal pe indicatori calitativi și nu pe cei cantitativi.

obiectivă și mai folositoare în timp decât o evaluare calitativă a riscului, bazată pe presupuneri și studii de caz¹⁷.

Scopul evaluării riscului de SB/FT al tranzacțiilor incluse în RTS-urile primite de un FIU constă în reducerea probabilității unui eșec al acestuia din urmă de a identifica o operațiune de SB/FT.

Riscul de SB/FT al tranzacției incluse în RTS nu vizează însă în mod direct FIU-ul. O astfel de tranzacție generează riscuri la adresa valorii sociale protejate în cazul faptelor de SB/FT. Eșecul în a identifica o operațiune de SB/FT, din volumul de RTS-uri care parvin FIU-ului, constituie însă un risc operațional al acestuia. Între cele două riscuri există o strânsă legătură. Cu cât tranzacția raportată FIU-ului prezintă un risc de SB/FT mai ridicat, cu atât riscul operațional este mai mare și consecințele mai serioase, dacă tranzacția nu este evaluată corespunzător pentru a se acționa în legătură cu ea.

Dacă există o probabilitate „N” ca FIU-ul să nu detecteze o tranzacție de SB/FT, o astfel de probabilitate este redusă condițional prin aport suplimentar de informații. Astfel, cu cât este disponibilă mai multă informație în legătură cu natura și trăsăturile unei tranzacții suspecte, cu atât este mai mică probabilitatea de a eșua în detectarea ei, obținându-se în acest fel un control sporit asupra riscului. Disponibilitatea informației este însă limitată întrucât este imposibil, prea scump sau necesită prea mult timp pentru a o obține în toate cazurile.¹⁸

Pentru derularea procesului de evaluare a riscului de SB/FT al unei tranzacții incluse într-un RTS sunt necesare două premise:

- o înțelegere unitară a conceptului de risc cu componentele sale,
- o identificare clară a valorii sociale protejate în cazul infracțiunilor de SB/FT pentru a cunoaște categoriile de relații sociale afectate de astfel de fapte.

6. Concepte cheie și terminologie relevantă pentru evaluarea riscului de spălare de bani/finanțarea terorismului

Multe din conceptele și terminologia folosită pentru evaluarea riscului de spălare de bani/finanțarea terorismului provin din domeniul *managementului riscului*, proces folosit atât în sectorul public cât și în cel privat pentru susținerea proceselor decizionale¹⁹.

¹⁷ FATF „Money laundering & terrorist financing risk assesment strategies”, iunie 2008, disponibil la <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Strategies.pdf>, accesat la 30 octombrie 2013.

¹⁸ *Idem*.

¹⁹ FATF „FATF Guidance – National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assesment”, Februarie 2013, disponibil la http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf, accesat la 30 octombrie 2013.

Organizația Internațională de Standardizare (ISO 31000: 2009)²⁰ definește riscul ca „*efectul pe care incertitudinea îl generează la nivelul obiectivelor*”. Definiția din 2009 revizuiește conceptul de risc din ISO 2002 – *riscul = probabilitate a materializării unui eveniment negativ și consecințele*²¹ sale.

Grupul Egmont al Unităților de Informații Financiare definește riscul într-o tranzacție suspectă drept „*probabilitatea unei suspiciuni, în funcție de criterii și indicatori predefiniți, precum și consecința acțiunilor, fie că acestea sunt fapte de spălare de bani sau finanțare de terorism*”.²²

FATF folosește următoarele concepte cheie pentru evaluarea riscului de SB/FT²³:

- *RISCUL* – reprezintă o funcție de trei factori: *amenințare, vulnerabilitate și consecințe*. Evaluarea riscului de SB/FT reprezintă un produs sau proces, bazat pe o metodologie agreată de părțile implicate, prin care se încearcă identificarea, analiza și înțelegerea riscurilor de SB/FT și care servește drept prim pas în abordarea lor. În mod ideal, o evaluare a riscului implică elaborarea unor judecăți despre amenințări, vulnerabilități și consecințe;

- *AMENINȚAREA*²⁴ – este reprezentată de o persoană sau grup de persoane, obiecte sau activități, care au potențialul de a cauza pagube statului, societății, economiei, etc. În contextul evaluării riscului de SB/FT conceptul include infractorii, grupurile teroriste și susținătorii lor, fondurile pe care le folosesc, precum și activitățile trecute, prezente și viitoare de SB/FT;

- *VULNERABILITĂȚILE* – reprezintă lucrurile/aspectele care pot fi exploatate de către *amenințare* sau care îi pot sprijini activitățile. În contextul evaluării riscului de SB/FT, *vulnerabilitățile* pot fi, de exemplu, breșele de la nivelul sistemului CSB/CFT, anumite trăsături specifice ale unei țări, ale unui sector, un produs financiar sau tip de serviciu și care le fac atractive pentru SB/FT;

²⁰ Organizația Internațională pentru Standardizare (ISO) (2009 a), *Managementul riscului – Principii și ghiduri* (ISO 31000:2009), ISO, Geneva, website: www.iso.org.

²¹ Aceeași sursa definește magnitudinea consecințelor ca fiind *gradul efectelor negative cauzate de un eveniment*.

²² Egmont Group „Tactical Analysis. Participant Manual”.

²³ FATF, „FATF Guidance – National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment”, Februarie 2013, disponibil la http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf, accesat la 30 octombrie 2013.

²⁴ Teoriile de management al riscului definesc *amenințarea* ca o funcție în care sunt combinate *capabilitatea și intenția*.

• **CONSECINȚELE** – se referă la impactul sau daunele pe care SB/FT le poate genera și include efectele infracțiunii premisă sau ale activității teroriste asupra sistemului financiar, instituțiilor, precum și asupra economiei și societății în general. Consecințele SB/FT pot fi pe termen scurt sau pe termen lung și pot viza populația în general, comunități specifice, mediul de afaceri, interesele naționale și internaționale, precum și reputația și atractivitatea sectorului financiar al unui stat.

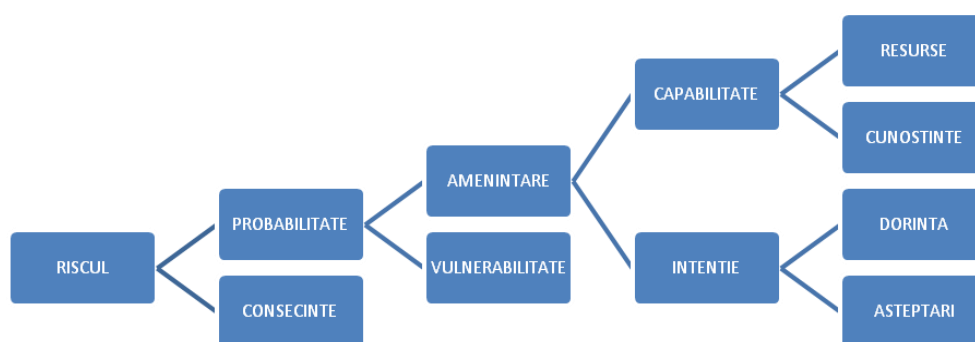

Figura nr. 1
Componentele conceptului de risc²⁵

7. Legătura dintre spălarea banilor și finanțarea terorismului

Deși recomandările FATF prevăd măsuri comune de abordare a problematicei celor două fenomene, acest lucru datorându-se în principal faptului că măsurile de prevenire și combatere a spălării banilor constituie măsuri cheie care permit neutralizarea și combaterea organizațiilor criminale, cele două infracțiuni sunt autonome și independente, întrucât actele teroriste nu se bazează neapărat pe spălarea banilor pentru a-și atinge scopurile.²⁶

²⁵ Dezvoltată pe baza modelului prezentat de BLACK, Christopher în „Reporting on Organised Crime – A shift from description to explanation in the Belgian Annual Report on Organised Crime”. Ghent University, 2001.

²⁶ Unidad de Informacion Financiera, „Handbook for designing money laundering and terrorist financing risk matrices. A proposal based upon Argentina’s experience”, disponibil la <http://www.uif.gov.ar:8080/eng/informes/A9s.pdf>, accesat la 30 octombrie 2013.

Cât privește diferențele dintre spălarea de bani și finanțarea terorismului, în contextul procesului de evaluare al riscului, FATF prevede că *„Factorii asociați cu finanțarea terorismului care trebuie luați în considerare pot fi foarte diferiți de cei asociați spălării de bani. De exemplu, fondurile folosite pentru finanțarea activităților teroriste pot proveni atât din activități infracționale cât și din surse licite. În plus, un obiectiv cheie în combaterea finanțării terorismului îl reprezintă prevenirea materializării unor acte teroriste viitoare, în vreme ce în cazul combaterii spălării banilor, activitatea infracțională (infracțiunea predicat) a avut deja loc. O altă diferență este aceea că tranzacțiile asociate cu finanțarea terorismului pot fi efectuate cu sume foarte mici care dacă nu sunt privite în contextul finanțării terorismului sunt tocmai acele tranzacții care adesea sunt considerate ca prezentând risc minim de spălare de bani.*

Având în vedere cele prezentate, pot fi făcute trei observații care implică diferențe la nivelul metodologiei de analiză riscului în cazul operațiunilor de finanțare a terorismului:

- valoarea socială apărută în cazul infracțiunii de finanțare a terorismului (*ordinea și siguranța publică*) este diferită de cea apărută în cazul infracțiunii de spălare de bani (*integritatea sistemului economic și financiar*). În acest context, suma sau volumul activelor implicate nu mai constituie principalul indicator al impactului unei operațiuni de finanțare a terorismului;

- întrucât tehnicile folosite în tranzacțiile de finanțare a terorismului sunt total diferite și bazate pe o logică diferită de cea a operațiunilor de spălare de bani, urmărind strângerea fondurilor din orice sursă, licită sau ilicită, matricea de evaluare a riscului unei astfel de tranzacții trebuie să cuprindă indicatori diferiți decât cei folosiți pentru operațiunile de spălare de bani.

- având în vedere că măsurile adoptate pentru combaterea terorismului au natură preventivă, întrucât combat actele teroriste înainte ca ele să fie săvârșite (*ante facto*), trebuie stabilită o prioritate temporală în analiza acestor RTS-uri.²⁷

În concluzie, instrumentul de evaluare a riscului de finanțare a terorismului aferent unei operațiuni financiare incluse într-un raport de tranzacție suspectă trebuie să includă indicatori specifici care urmează a fi interpretați într-o logică diferită decât cea folosită pentru evaluarea riscului de spălare de bani. Astfel de indicatori pot viza:

²⁷ Unidad de Informacion Financiera, *loc. cit.*

- originea geografică a fondurilor;
- legătura dintre organizații teroriste și anumite state;
- verificarea tranzacțiilor în diferite liste de securitate;
- verificarea părților din tranzacție în listele internaționale cu persoane și organizații teroriste;
- profilul organizațiilor și/sau persoanelor implicate etc.

8. Matricea riscului

Matricele riscului sunt instrumente folosite frecvent în cadrul activităților care presupun măsurarea și managementul riscului. În legătură cu domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, astfel de instrumente sunt folosite de Fondul Monetar Internațional²⁸, Banca Mondială²⁹, Unități de Informații Financiare³⁰, precum și Grupul Egmont al Unităților de Informații Financiare – „*Manual de analiză tactică*”³¹.

Din punct de vedere metodologic, matricele conțin doi vectori, unul dedicat cuantificării *consecințelor* și altul dedicat cuantificării *probabilității*, suma celor două coordonate definind nivelul de risc al unei tranzacții³².

În termeni simpli matricea riscului este folosită pentru a combina valorile atribuite de analist probabilității cu valorile atribuite consecințelor, în scopul obținerii unui nivel de risc. Aceasta sprijină procesul decizional și ajută în a alege acțiunile de urmat în funcție de nivelul de risc. Modul în care se calculează nivelul de risc este prezentat în următoarea matrice simplificată și tabelul aferent³³:

²⁸ Fondul Monetar Internațional, „The International Monetary Fund staffs’ ML/FT NRA methodology”, www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk_Assessment_IMF.pdf, accesat la data de 30 octombrie 2013

²⁹ Banca Mondială, „The World Bank Risk Assessment Methodology”, disponibil la www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk_Assessment_World_Bank.pdf, accesat la data de 30 octombrie 2013.

³⁰ AUSTRAC (FIU Australia) – „*Risk management. A tool for small-to-medium sized businesses*”, http://www.austrac.gov.au/files/risk_management_tool.pdf, accesat la data de 30 octombrie 2013.

³¹ Grupul Egmont, „Analiza tactica - Manual de participant”, 2008.

³² *Idem.*

³³ Elaborate pe baza modelului folosit de unitatea de informații financiare a Australiei.

↑ Probabilitate	Foarte probabil	Mediu 2	Mare 3	Extrem 5
	Probabil	Scazut 1	Mediu 2	Mare 3
	Improbabil	Scazut 1	Scazut 1	Mediu 2
	Care e probabilitatea ca operațiunea raportata sa fie o spalare de bani?	Minor	Moderat	Major
		→ Consecințe		

Figura nr. 2
Matrice simplificată

Tabelul nr. 1
Descrierea riscului

NIVEL DE RISC	DESCRIEREA RISCULUI
EXTREM	Este aproape sigur că operațiunea raportată este o spălare de bani și/sau consecințele să fie majore
MARE	Este probabil ca operațiunea raportată să fie o spălare de bani și/sau consecințele să fie serioase
MEDIU	Este posibil ca operațiunea raportată să fie o spălare de bani și/sau consecințele să fie moderate
SCĂZUT	Este improbabil ca operațiunea raportată să fie o spălare de bani și/sau consecințele sunt neglijabile

Exemplul prezentat conține patru clase de risc însă, în funcție de necesități pot fi definite mai multe clase.

Matricea riscului oferă avantajul unei evaluări cantitative și/sau calitative a riscului intrinsec al unei tranzacții suspecte raportate, pe baza informațiilor disponibile, permițând în acest fel o identificare a ordinii de priorități³⁴.

Cu toate acestea este important de subliniat faptul că instrumentul în sine are și o serie de limitări care trebuie cunoscute atunci când se adoptă decizii pe baza lui, respectiv:

- rezoluția scăzută – în anumite cazuri matricea nu permite, în cadrul aceleiași clase de risc, o ierarhizarea a evenimentelor care prezintă grade diferite de impact și probabilitate,
- sunt posibile erori și inconsistente în alocarea gradelor de risc calitativ, în relație cu riscul cantitativ (rating inversat),
- este posibilă o alocare neoptima a resurselor și o interpretare subiectivă a rezultatelor, și
- adăugarea unor elemente subiective în definirea claselor de risc.³⁵

În acest context este important ca matricea să fie revizuită periodic cu luarea în considerare a posibilelor schimbări la nivel de context și a mediului în care activează FIU-ul.

9. Dezvoltarea unor strategii de management al riscurilor identificate

Strategiile de management al riscurilor identificate presupun o serie de măsuri destinate eliminării și/sau diminuării cazurilor în care o operațiune de SB/FT nu este detectată de către FIU.

Așa cum s-a menționat, riscul aferent unei tranzacții de SB/FT nu vizează în mod direct FIU-ul. O astfel de tranzacție generează riscuri la adresa valorii sociale protejate în cazul faptelor de SB/FT. Eșecul în a identifica o astfel de tranzacție, din volumul semnificativ de informații financiare care parvin FIU-ului constituie însă un risc operațional al acestuia. Între cele două riscuri există o strânsă legătură. Cu cât tranzacția nedetectată de FIU prezintă un risc mai ridicat de SB/FT, cu atât riscul operațional al acesteia este mai mare și consecințele mai serioase.

Nivelurile de risc rezultate din matricea riscului permit o prioritizare a RTS-urilor transmise FIU-ului. Pe baza acestei prioritizări pot fi adoptate decizii fundamentate privind acțiunile ce ar trebui întreprinse în legătură cu fiecare RTS.

³⁴ Grupul Egmaont, *loc. cit.*

³⁵ COX, L. A. Jr. „What's wrong with risk matrices?”, *Risk Analysis*, Vol. 28, No. 2, 2008.

Concluzii

Abordarea pe bază de risc constituie o metodă eficientă de management al riscurilor operaționale aferente activității de analiză a informațiilor ale unui FIU. Implementată corect, abordarea pe bază de risc asigură o alocare eficientă a resurselor de analiză limitate (*umane, tehnice, informaționale*) ale unui FIU în funcție de riscul de SB/FT identificat.

Totodată, procesul scurtează intervalul de timp în care o informație relevantă privind SB/FT disponibilă la nivelul sectorului financiar și non-financiar ajunge *pe masa* autorităților de aplicare a legii pentru a fi investigată corespunzător.

În fine, prin ajustarea permanentă a componentelor sale, abordarea pe bază de risc asigură FIU-ului o flexibilitate sporită, permițând o adaptare permanentă la evoluțiile rapide care caracterizează în prezent fenomenele de spălarea banilor și finanțarea terorismului.

Abrevieri

- FIU – Unitate de Informații Financiare (*Financial Intelligence Unit*)
- SB – spălarea banilor
- FT – finanțarea terorismului
- SPCSBFT – sistemul de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului
- CSB/CFT – combaterea spălării banilor și finanțării terorismului
- RTS – raport de tranzacții suspecte
- FATF – Grupul de Acțiune Financiară Internațională (GAFI)/Financial Action Task Force

Bibliografie

1. Bank of Spain *Supervision Model of the Bank of Spain*, disponibil la http://www.bde.es/website/es/supervision/funciones/modelo_de_supervision.pdf, accesat la data de 30 octombrie 2013.
2. Betts Richard, *Analysis, War, and Decision: Why Intelligence Failures Are Inevitable*, în *World Politics* 31, nr. 1/1978
3. Colby E. William, "Deception and Surprise: Problems of Analysts and Analysis" în *Intelligence Policy and National Security*, ed Robert Pfaltzgraff, Jr., Uri Ra'anan și Warren Milberg, Archon Books, 1981
4. Council of Europe. Convention of Strasbourg (1990). Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds of Crime.

5. Cox, L. A. Jr. „What's wrong with risk matrices?”, *Risk Analysis*, Vol. 28, No. 2, 2008.
6. Cooper Jeffrey, *Curing Analytic: Pathways to Improved Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, Washington, 2005.
7. Davidson P., *Is Probability Theory Relevant for Uncertainty? A Post Keynesian Perspective*, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 5, No. 5, 1991.
8. Ezell, B. C., Bennett, S. P., Von Winterfeld D., Spkolowski, J., & Collins, A., *Probabilistic Risk Analysis and Terrorism Risk*, *Risk Analysis*, Vol. 30, No. 4, 2010.
9. Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF-GAFI), GAFISUD, *The Forty Recommendations*.
10. Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF-GAFI), *FATF Guidance – National Money Laundering and Terrorist Financing Risk Assessment*, Februarie 2013, disponibil la http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/content/images/National_ML_TF_Risk_Assessment.pdf, accesat la 30 octombrie 2013.
11. Grabo Cynthia, *Anticipating Surprise: Analysis for Strategic Warning*, Joint Military Intelligence College, Washington, 2002
12. Heuer Richards, *Psychology of Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, Washington, 1999.
13. The International Monetary Fund, *The International Monetary Fund staffs' ML/FT NRA methodology*, www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk_Assessment_IMF.pdf, accesat la data de 30 octombrie 2013.
14. World Bank, *The World Bank Risk Assessment Methodology*, disponibil la www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Risk_Assessment_World_Bank.pdf, accesat la data de 30 octombrie 2013.